

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XIX, 7

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Julij 1972

Precej razširjen je zastareli predsodek, da si Cerkev in gledališki poklic nasprotujeta, da, da sta si sovražna... God mučenca sv. Genezija, vašega patrona, nam nudi prilžnost, da znova poudarimo, kako odločno zavračamo takšno zmotno pojmovanje kot neutemeljeno in krivično. Ravno zato, dragi igralci, ker Cerkev pozna in ceni moč vaše umetnosti in veličino vašega poslanstva, nastopa včasih ostro proti tistim, ki s ponižanjem svoje osebne časti in s kršenjem svojih osebnih dolžnosti postavljajo svojo nadarjenost in umetnost v službo zmote, brezbožnosti in čutnosti.

Kaj more tedaj storiti gledališče, da bo dobro izpolnilo svoje poslanstvo k dobremu? Opravljati mora umetniško delo, toda umetniško delo v širšem smislu in istočasno še bolj zdravem in višjem pomenu od besede same.

Služba in poslanstvo umetnosti, če jo pravilno pojmuje, je dviganje duha z živahnostjo estetskih uprizoritev k duhovnemu in nrvnemu idealu, ki se dviga nad mejo čustev in nad snovnost in ga povzdigne k Bogu, najvišji Dobroti in neskončni Lepoti, od katerega izhaja vsa dobrota in vsa lepota.

Kakšno veličastno področje dejavnosti se tedaj nudi vam, dramski pisatelji, vam režiserji, vam gledališki kritiki! Vam pripada naloga, da zopet posredujete med občinstvom in lepimi in vzvišenimi stvaritvami človeškega duha, da z delom spet vzgojite pravi okus in poštenje čustev, da učite ljudi, kako najti sebe in kako uživati mojstrovine, vredne tega imena, ki jih predstavljate v njih občudovanje.

Kar se tiče vas, igralke in igralci, je čisto naravno in lahko umljivo občutje veselja in ponosa, ki prevzame vašo dušo pred občinstvom, ki brez sape strmi v vas, vam ploška in ga-ri v navdušenju. Vidite ga, prevzetega od vaše umetnosti in čutite vso moč svojega delovanja do misli in src. Čast tistim, ki v zavesti svoje velike odgovornosti, zavedajoč se plemenitosti svojega poslanstva, ne gledajo v svojem uprvi-ru na duše drugega kot sredstvo, da jih dvigajo nad zemljo in

krstna predstava

GLEDALIŠKI ODSEK in z njim vsa Slovenska kulturna akcija živita predvečer velikega dogodka: **odrski krst izvirne slovenske drame v Buenos Airesu.**

Za lansko veliko noč je slovenski igralski zbor na tržaškem radiu v režiji prof. Jožeta Peterlina izvajal novo slovensko dramsko delo **PILATOVA ŽENA**, ki ga je bil napisal mojster romana V Sibilinem vetru, tržaški rojak **ALOJZ REBULA**. Zadnjo podobo drame je natisnila tržaška slovenska revija Mladika v lanski 4. številki (v celoti je besedilo natisnjeno v letošnjem koledarju celjske Mohorjeve). Ob branju prizora v Mladiki se je v nas rodila želja, da bi **Pilatovo ženo** gledali na odru v Buenos Airesu. Avtor Krščanske avanture, škandala križa v škandalu Cerkve, dnevnika Gorje zelenemu drevesu, eseja o Prešernovem krščanstvu, pa monumentalne meditacije o Liku Sinu človekovega se je naši smeli prošnji, da nam radijski libreto dovoli v odrsko upodobitev, ročno odzval in nam zaželeno besedilo rad poslal, prav gotovo v pričakovanju tega, kaj utegneta slovenska gledališka prizadevnost in zmogljivost pod južnimi zvezdami iz njegovega radijskega libreta ustvariti na odru.

REBULOVA radijska igra nas je prevzela: ne le kot zgovoren, a redke primer svežja in zdravja v slovenski radijski dramatik; tudi ne samo kot dognan literarni tekst, ki z bogatijo svoje izvirne metaforike, novega, evropsko merjenega in klesanega sloga, z gosposkostjo avtorjeve slovenske besede, tako daleč od preživetega domačijstva, kot ji v sodobnem slovenskem slovstvu zastoj iščeš par, vodi slovensko beletristiko na evropsko in svetovno raven; prevzela nas je čez vse drugo po svoji globoki tematiki, tako sodobno govorjeni pokoncilskemu človeku našega atomskega veka vesoljcev; po živi podobi razkristjanjenega in desakraliziranega sodobja, ki jo zna avtor v nizu osmerih diagolov zgodovinskih oseb – večina od njih ima svoj dovršen delež v odrešenjski tragediji na Kalvariji – naslikati in naobrtniti na zdanjost: osebe Rebulove drame **Pilatova žena** so osebe naših dni, njihova tesnoba naša tesnoba, njihovi konflikti naši konflikti, njihova usodnost naša usodnost – Galla, soproga rimskega prokuratorja Poncija Pilata, veliki duhovnik Kajfa, Pilat sam, evangelist Janez, Gallina židovska sekretarka Deborah: vsi ti liki so danes enako živi, kot so bili živi v dneh pasijonskega dogodka v okupiranem Jeruzalemu; živé v času in prostoru, ki ga mi dihamo in mi živimo; ne nazadnje – živé v nas samih z vso človečnostjo, strastmi, psihično travmo, v stiski človekove duhovne revščine – kot oni, tudi mi pričakujoč rešenja s podzavednim klicem: pridi, ne mudi se, čakamo – brez tebe je življenje nesmisel, je nič, je absurd!

SPODBUJENI po Rebulovem radijskem libretu smo se prizadevno lotili njegove odrske podobe, ki jo bomo žlahtne gledališke dejavnosti žejnemu slovenskemu gledalcu v Buenos Airesu pokazali v prvih avgustovih dneh.

SCENICNO UPRIZORITEV Pilatove žene smo dramaturško in režijsko zastavili kot izvirne sakralne gledališki akt. Prav zato smo dramo za našo predstavo tudi nazvali sakralna drama. V prepričanju, da more gledališče naših dni najti svojo pravno pot iz krize, v katero ga je bil zapeljal sodobni nihilistični absuradni strukturalizem, edine nole v vrnitvi k svojemu človečanskemu praviru: k ekstazi, sakralnosti, ritualu, smo Rebulovo besedilo sicer ohranili docela nedotaknjeno, a gledališko ga bomo skušali predstaviti komunitarno človeško kot nekakšno občasno bogoslužje božje besede in mu v plastični upodobitvi pred gledalcem vtisniti patino sakralne misterioznosti in gledališkega rituala, brez katerih resničnega gledališča ni; tu si družno podajata roki dehteča poetika avtorjevega teksta in igralsko doživljanje odrskih ustvarjalcev, ki naj s kret-njo, z besedo, tudi z molkom – pa še kako z molkom! – s samo svojo dimenzijsko prisotnostjo v živem prostoru dramo ožive, zažive in dožive: dožive z njimi tudi gledalci, katerim je igralčevu opravilo namenjeno.

V mnogočem se tako zastavljena uprizoritev loči in oddalji od običajne gledališke predstave. Že to, da ne bomo za igranje uporabljali odra, marveč sredino avditorija, kjer bomo skušali ustvariti nekakšno gledališče brez zastora, kjer bomo na dotik roke igralca z gledalcem, je vsaj za naš buenosaireški slovenski poskus novost: ni iskanje atrakcije, pač pa nujnost, da svojo igro gledalcu scela približamo, poderemo vse umetno ustvarjene scenične prepreke med igralcem in avditorijem, pa da gledalca nekako prisilimo iz običajne gledalske letargije v aktivni poseg k igri. Gledalec se po našem načinu uprizarjanja že ne more več odtegniti igralcu, ki stoji pred njim, se k njemu sklanja kot prijatelj k prijatelju: beseda, ki jo dramska oseba izgovarja v intimnosti igralskega predanašanja, naleti na večji odjek, če je gledalec neposredno

govorjena, kot pa če bi jo od avditorija oddaljen govoril z odra; kretnja je neenkrat namenjena določenemu gledalcu; nema igra molka, „tišine, ki vpije do neba“, zadobi v takšni upodobitvi polno veljavnost, ne manjšo od filmskega posnetka igralčevega lica, ust, oči, obrvi na platnu v podesetorjeni fotografski povečavi; tu te povečave ni, pač pa je neposreden, živ, fizičen stik, ki je silovitejši od najboljše tehniško zmogljive fiktivnosti v filmu.

Od običajne gledališke igre se naša predstava loči tudi po tematiki snovi, ki jo kleše: ne gre le za določen zgodovinski akt, kot je, postavimo, atentat na Julija Cezarja v rimskem parlamentu; ali nesrečno vrtoglava politika škotske kraljice Marije Stuart, ki jo slednjič spravi ob glavo; ali poetično, pa pretresljivo zapisane šekspirske kronike o angleških kraljih; ali weissovska inkvizitornost frankfurtskega protinacističnega procesa: pri Pilatovi ženi gre za mnogo več; gre za poseg določenih zgodovinskih oseb – prav gotovo so brez lastne zaslužnosti za vse čase prišle v Pasijon vseh štirih evangelistov – v najvišji sakralni akt vse zgodovine: v odrešenje na Kalvariji. A ker

jih usmerjajo k vzvišenim vzorom. Takšni so tisti igralci in igralke, ki ne stopijo nikdar na oder, ne da bi prej povzdignili svoje misli in svoj namen k Bogu, in ne preseneča več, če vidimo, da včasih Kristus iz vaših vrst izbere vrednejše duše, da jih razsvetljuje in jih vodi k mističnim višinam popolnega življenja.

p i j X I I .

v nagovoru igralcem, 1945

se ta odrešenijski akt v Mističnem Telesu, kot smo od otroških nog poučevani in poučeni, vsak dan znova obnavlja in ponavlja, ker se po njem tudi adamovec vsak dan znova rešuje, naj vede ali nevede, naj po sebi ali po bližnjem, so tudi liki, ki so v ta odrešenijski kalvarijski dej potegnjeni, nenehno živi – saj predstavljajo živega človeka, so živ človek, čigar spodrselaj pred Evinim jabolkom – o felix culpa! – nam je dal Kalvarijo.

Loči se naša predstava od običajnega gledališkega opravila tudi in čež vse drugo v tem, da igralci v nji niso le igralci, marveč nekakšni igralški svečeniki v službi svoje sakralne misije: njihov posel ni samo predstavljati in oživljati posamične po avtorju igrskega teksta zarisane igralske like, marveč tudi posredovati pozornemu gledalcu svoje igralsko in človeško doživljanje, uduhovljeno notranje soživetje z odrešenijskim aktom. V tem hotenju pa se igralec spoštljivo približa opravilu resničnega duhovnika pred oltarjem: zato tudi njegova igra zadobi nadih tega, za čemer gledališko igralska hotenost v človeku iz pravadnine teži: ekstaza, prečiščenje, odmik od snovnega sveta, dejanski „sacrum mysterium“, ki ga v naših dneh še najdeš v celotni prvinski pristnosti v japonski NO igri, v indijski bramanski obredni drami, v afriških črnih misterijih, v ekstatičnosti plesne ritualike primitivcev, v pobožanstveni, najvišji, dognani polnosti pa – v maši! Sacrum mysterium, ki je po starodavnem grškem misteriju rodil evropsko gledališče, ki je za Ajshilom, Sofoklom in Evripidom še enkrat v polnost zaživel v srednjeveški sakralni krščanski drami misterijev in moralitet, v elizabetinski baladnosti stafordskega barda Shakespeara, v zlatem veku španjolske dramatike autos sacramentales Calderóna in Lopeja, v prometejski ognjovitosti molierskega genija, pa danes zastrupljen po racionalizmu, pozitivizmu in nihilizmu absurda gine.

Gledalec je pri naši predstavi tvorni, soigralski del igralčeve igre. Vsakršna njegova pasivna prisotnost v avditoriju je izključena. V to precej pomore tudi amfiteatralna razmestitev gledalskega prostora, stereofonični odjek vseh muzikalno melodičnih in slušnih pomočkov pri predstavi, ki tokrat zaobsežejo ves gledalčev prostor in ga nekako uklenejo v svoj sferični svet. Pomorejo pa tudi vizualne danosti igralskega napona s plastičnimi projekcijami, s svojsko, neobičajno osvetljava igralcev, z nekakšno svetlobno razgibanostjo sceničnega in avditornega prostora. To svetlobno soigranje v naši predstavi ni frontalno odrsko, marveč prihaja iz avditorija samega in pomaga gledalcu v večjo doživljajsko prisotnost.

KAJ JE PILATOVA ŽENA? Drama sodobnega osamelega, bolj moderno povedano: alieniranega človeka, ki vsemu navkljub ne ve: ne kod, ne kam... Preprosto: iskanje in najdenje Jezusa. Z Gallo, Pilatovo ženo, tudi človek vesoljskega veka, dva tisoč let po križanju in dva tisoč let po velikonočnem vstajenju iz Arimatejčevega groba išče Jezusa, ki je edini, kar svet pomni, sam o sebi zatrdil na Pilatovo vprašanje, kaj je resnica: JAZ SEM RESNICA! – in s tisto „enkratno suverenostjo, ki ji v zgodovini ni para“, kot pravi Rebula, pribil: „Nebo in zemlja bosta prešla, moje besede ne bodo prešle.“ Pilatova žena je zanesljiva

odgovor na problematiko človekove misije na svetu; je oznanilo veselja in radosti vstajenja; je spodbudnost k veri v višje vrednote, kot je tvorna premoženjskost, ki je od danes na jutri; je klic v iskreno zaživetje z božjim, ustvarjenim svetom iz Hvalnice asiškega Ubožca, kjer brat Sonce in sestra Luna nista poetična metafora umetnikove domišljije, marveč živa resničnost, odrešena in posvečena po njem, ki je, kot bi bilo včeraj, preprosto dejal s komaj skromnim usmevom smehljava: „Poglejte ptice na nebu... pogledite lilije na polju...“; Pilatova žena je tudi v nemajhni meri nekašna vstopna steza v „dimenzije Teilharda in Terezijino malo pot“.

Tako smo Rebulovo dramo razumeli. Tako bomo s svojim igranjem skušali pomagati tudi slovenskemu gledalcu, da jo sprejme.

V TEH zamotanih dneh, ko celo visoke glave le prevečkrat ne vidijo več rešenjske poti, se nam zdi predstava, ki jo pripravljamo, nekakšna živa nujnost, ki naj posije z živostjo vsem poznanih pasijonskih oseb v tegobje brezdušne noči tehničarje in apokaliptičnega kaosa vojska, prekucij, anarhije, prepirov, sporov, zmotnjav, ujim in nadlog – kot utrip božjega sonca. Namen, naglavni in najvišji namen naše predstave je, da slovenskega gledalca – če Bog dá, morda kmalu tudi argentinskega – premnogokrat omahujočega na življenjski poti po moči gledališke magije okrepi z vero v Križ, z ljubeznijo v blaznost krščanstva, z zavzetostjo v kristjanovo odrešenijsko misijo in prisotnost v sodobnem razkristjanjenem svetu.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA, ki predstavo pripravlja s prizadevno pomočjo SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA v Buenos Airesu prav ob petindvajsetletnici prihoda prvih povojnih Slovencev iz italijanskih DP begunskih taborišč v Argentino, živi, kot smo zgoraj zapisali, predvečer velikega kulturnega, umetniškega in slovenskega dogodka: odrski krst izvirne slovenske drame. Od Rozmanove **Obsodili so Kristusa** pred skoraj desetimi leti Gledališki odsek ni krstil izvirnega gledališkega dela. Tokrat je naše zadoščenje posebej veliko, ker prvič predstavljamo slovenskega zamejskega dramatika. Njegova pisateljska polnost in priznanost v domovini, v zamejstvu in zdomstvu sta zadostno poročstvo, da bo uprizoritev Rebulove **Pilatove žene** na odru zares med najvidnejšimi in najbolj ustvarjalnimi dogajanji vseh devetnajstih let življenja Slovenske kulturne akcije, pomebna uvertura v njen dvajsetletni jubilej.

Drznelo si zapisati, da skušamo s tem pomembnim gledališkim opravilom vsaj skromno opravičiti to, kar pričakuje od Kulturne akcije slovensko zdomstvo, še posebej pa vsa množična večina zdrave slovenske domovine, o čemer nas potrjuje tudi beseda prijatelja iz Rima, ki pozdravlja naše delo in o njem zatrdi: „... Vse več je zdaj v njem težnje po istem, za kar se tudi doma trudimo.“

Na REBULOVO gledališko prisotnost med nami smo ponosni. Z iskrenim zadoščenjem zavestne krščanskosti stopamo na oder z njegovo PILATOVO ŽENO.

NIKOLAJ JELOČNIK

5. kulturni večer XIX. sezona

sobota, 15. julija 1972 ob osmih
v gornji dvorani slovenske hiše

alozj rebula pilatova žena

režijsko dramaturški uvod v krstno predstavo

gledališki odsek slovenske kulturne akcije s sodelovanjem slovenskega gledališča
v buenos airesu

alojz rebula

pilatova žena

sakralna drama v osmih podobah

dramatizacija in režija

nikolaj jelocnik

scenaritektura in upodobitev

arh. marjan eiletz

igrali bodo: PAVCI EILETZEVA, MARIJA KAČAR FINKOVA, LUČKA POTOČNIK, FRIDO BEZNIK, JANEZ JEREBIČ, LOJZE REZELJ in JANEZ ZOREC

svečana krstna predstava bo v petek, 4. avgusta 1972, ob devetih zvečer; ponovitvi v soboto, 5. avgusta, ob devetih in v nedeljo, 6. avgusta, ob šestih – vselej na odru slovenske hiše v buenos airesu

pilatova žena

(odlomek iz 5. podobe)

GALLA (Pilatova žena). Koliko vas je bilo tam?

JANEZ (apostol). Od učencev sem bil sam. Bilo je nekaj žensk. Med njimi njegova mati.

GALLA. Strašno –

JANEZ. Strašno je prešlo.

GALLA. Kako?

JANEZ. Odkar je vzevelo v nas upanje, ni nič več strašnega. Upanje, da bo vse nekoč presvetljeno v resnici in v pravici. Že gremo v božje kraljestvo: in on, učenik, je šel prvi pred nami...

GALLA. Kaj mi pripovedujete –

JANEZ. ... tja, onkraj minljivega, kjer se krog zapira v smislu in v svetlobi. In vsi lahko postanemo sinovi tega kraljestva...

GALLA. Vsi?

JANEZ. Vsi brez izjeme, Judje in Rimljani, Grki in Skiti. Če ne delamo krivice, če hočemo dobro vsakomur, tudi sovražniku.

GALLA. Bog, kaj mi je dano slišati danes od vas –

JANEZ. Blagovest, gospa. Veselo sporočilo. Sporočilo, ki ga je prinesel naš učenik.

GALLA. Gre glas, nor glas, da ga mislite ukrasti mrtvega iz groba –

JANEZ. Tatov ne bo treba. On sam, Neumrljivi, bo svoj lastni tat.

GALLA. Kaj mi pripovedujete?

JANEZ. „Zrušite ta tempelj in jaz ga bom v treh dneh obnovil.“ Njegova beseda je to. Zemlja in zvezde bodo prešle, njegova beseda ne bo prešla.

GALLA. Je mogoče verjeti kaj takega? Da bo vstal?

JANEZ. In z njim bo vstalo vse. Mi vsi. Kar je zelenja in sinjine na zemlji.

GALLA. Tako čudovito pravljico mi pripovedujete.

JANEZ. Pravljica je imperij s svojimi legijami. Pravljica je sinedrij s svojimi pismouki. Pravljica je podoba tega sveta. Pravljica je to, kar mineva.

GALLA. Tretji dan: ne bo to jutri?

JANEZ. Od polnoči naprej.

GALLA. Ampak grob je pod stražo.

JANEZ. Getsemani je bil poln oborožencev, ko so ga prišli aretirati. Pa je zadostovalo, da je rekel samo „Jaz sem“ in vsi so bili v hipu na tleh.

GALLA. Potemtakem za jutri prav zares pričakujete nepojmljivo? Novi „Jaz sem“?

JANEZ. Pričakujem ga.

GALLA. Ni mogoče.

JANEZ. Odkar je Beseda meso postala, je mogoče vse.

GALLA. O Bog, kaj slišim danes od vas... Povejte, s čim morem potolažiti žensko, ki je najbolj trpela te dni prav po krivdi mojega moža?

JANEZ. To je vse drugačna krivda, gospa: to je krivda vseh ljudi od začetka sveta do konca.

GALLA. Povejte: naj ji nekaj pošljem za prvo potrebo? Naj ji vsaj naložim košarico?

JANEZ. Nič je ne bo potolažilo tako kakor vaše sočustvovanje.

GALLA. Ste v bližnjem stiku z ubogo gospo?

JANEZ. Umirajoči jo je izročil v varstvo meni.

GALLA. Moj Bog –

JANEZ. Strašno je že mimo tudi zanjo. Polnoč se bliža tudi zanjo. Zanjo najprej.

GALLA: Recite ji... (zaihti)

JANEZ. Mir z vami, gospa.

NAPOVEDOVALEC. Kaj je za obzorjem tam na vzhodu?

Kakor da bi mu bil nekdo nabrusil zemljate obrise in prižgal zadaj za njimi neviden kres. Skale in debela se dvigajo drugačna, vsa črna na ozadju oranžastega sija, nabrušena za nedopovedljiv vzhod. Nič še ni vstalo in vendar je že vse vstalo. Kaj je to razneto brušenje ptičjih kljunov? In ta zagon v krošnjah oljk, ko da so pred izplutjem? In ta oblak, svetel in nosen, razjeden od skritega požara?

ROMAN ZDOMSTVA JE, če premislim, kot zgodovina – brez pravega začetka, poln obskurnih in nepredvidljivih poti, majhnih in večjih zavojev, vznemirjenj, izbruhov, nedokončanih poglavij. Ampak, kaj je zgodovina? V nekem pogledu kaos, drugače pa organiziran sestav dejanj, misli in situacij in odločitev. Mislim, da mora zdomstvo še posebno dobro poznati zgodovino, kajti poznati zgodovino se pravi poznati sebe, govoriti o sebi. Naša pravica, dá, naša dolžnost je, da opazujemo, zapisujemo in dopolnjujemo to, čemur je zdomstvo še najbolj podobno. Prepričan sem, kot rečeno, da smo s svojimi artisti in raziskovalci, s svojimi idejami in dokumenti, kup zgodovine. Vendar ne – je v nas nekaj živega in zdanjega, v tej zdomski družini je nekaj tlečega, podzemno in podzavestno bitnega, nekaj, o čemer ne veš, kdaj se prebudi, kdaj plane in zavpije.

Nadrobni zapisi, težki načrti, črne in bele knjige, pluralistične revije in tudi glas so znamenja tistega tlečega in strastnega v zdomstvu. Glas, maja 1972, v najbolj samotnih južnih morjih... Tu moram zapisati zgodbo, ki se je pripetila v teh dneh, ko križarimo med Orkadami in Georgijami, in za katero še danes, sedemindvajset dni po tem, ko se je zgodila, ne bi mogel zagotovo reči, koliko je v njej realnega, koliko nadrealnega.

DELAL SEM na dnu ladje, kjer je nameščena tiskarna in tehnika; postavljal sem črke, znake in zarise za tisto stran glasa, ki naj bi govorila o usodi in življenju stvariteljskih duhov, o slovenski zdomski dediščini, o tisti prekleti desetletni vojni in povojni, pa tudi o zgodovini „zdomcev“ pred tisočdvesto in toliko leti. Stroji so šklepetali in tulili kot pogubljeni, iz njih so se sem in tja izvijali kratki, vrtinčasti žvižgi, razločil sem globoke vzkrike, nekaj kot posmehovanje; škripčevje se je stokaje vdajalo skrivnostni sili. Takrat sem opazil, kako je postajal dolg kos papirja, ki je kot jezik lezel počasi iz stroja, ves prekrit s čudnimi znaki, s poškodbami v tekstu, poln oškrbljenih stavkov. Stroji so začeli metati iz sebe nekaj čisto drugega – besede in cele stavke, ki jih ni bilo v manuskriptu. Iz njih so se vlekle absurde trditve, obrnjene letnice, fragmentarna zgodovinska dejstva, ki so bila izločena iz konteksta in zato nerazumljiva in napačna. Šlo je za tisto slovensko „zdomstvo“ pred tisočdvesto in toliko leti, pa tudi za nas. Sem in tja so se vrivali črni latinski stavki: Caranthanorum conversio infamia... Nato kup zmedenih stavkov: Tasilo jih je pobil deset tisoč, napravil jih za hlapce, viharji mrzle domačije, za hlapce in tujece... prisiljene v ogenj...

Cela stran poročila, ki naj bi bilo natisnjeno ob priliki bavarskega posega 772. v Karantanijo, je bila pokvarjena. Ustavil sem stroje, ki so kot odčarani v hipu in ječaje onemeli. Kaj se je zgodilo? Kateri fanatiki so nam to podtaknili? Zdaj je bilo že prepozno, ničesar ni bilo mogoče popraviti. A nekaj je bilo treba storiti – skočil sem ven poročat o dogodku avtorju članka Kin Čo Leju in drugim kulturnikom. Avtor pisanja je sicer izgubil svoj rokopis, vendar je vedel skoraj vso stvar na pamet. Krščanstvo je hotel predstaviti kot ogenj, ne kot avtomatično varnost za življenjsko ugodje, ne kot zlahka pridobljeno resnico, ampak kot ogenj, ki nam je bil vžgan in ki nas mora žgati, drugače ni v nas. Krščanstvo kot škandal, nad katerim se svet pohujšuje... krščanstvo kot revolucijo.

MISLIM: kako nam je bilo dano zdomstvo? Ali ne v ognju in škandalu, ob predrtih kreljutih, golih drevskih, med razbeljenimi kamni? In vendar sem zadovoljen, da sem tu. Tudi sem zadovoljen s tem ognjem, ki me žge za slovenstvo in za čas. Zgodovina nam je bila dana z udarci, požigi in izgnanstvi. In vendar se samo v tej zgodovini rešujemo in samo v tej zgodovini živimo. Zgodovinski dokument, ki ga je zapisal 873. neki Bavarec, dobro poznam – po dogodku s stroji ga poiščem med ostalimi dokumenti in še enkrat pregledam: „Leta 743 so začeli Obri groziti s sovražnostjo Karantancem. Karantanski vojvoda Borut je opozoril Bavarce, da se sovražna vojska pomika proti Slovincem, in jih zaprosil za pomoč. Bavarci so takoj prišli na pomoč, premagali so Obre, a od Karantancev so zahtevali, da so jim prisegli zvestobo in jih tako

podjarmili.“ (Conversio Bagoariorum et Caranthanorum, c.4). A so še drugi dokumenti, druga pričevanja.

VRNEM SE k zgodbi: zdomska posadka na tej ladji se je takoj zavedela, kakšen odpor bo vzbudilo branje tistega – skvarjenega – Kin Čo Lejevega članka v glasu. Člani zgodovinskega in tiskarskega društva so hoteli najprej stvar s strojem zamolčati, vendar ne bi bilo mogoče dolgo skrivati dejstva, da smo tu izpostavljeni nerazumljivim, irealnim zemskim in morskim silam. Je nekaj v nas, česar ni mogoče spoznati, razložiti in kontrolirati. Jasno pa je, da se bo kritik članka „772 – 1972“ zatekel predvsem na strani 37, 38 in 39 dr. Grudnove Zgodovine slovenskega naroda – tam je, med drugim, stavek, ki drži: „Splošno so naši pradedi radi sprejeli krščansko vero...“ Kdor se preprosto, brez liberalističnih tendenc skuša živeti v slovenskega človeka, bo priznal tej trditvi možnost resnice. Drži pa tudi, kar pravi dr. Gruden v Predgovoru: „Prav mi Slovenci premalo poznamo svojo preteklost.“ In prav tako drži, da malokdo med nami ve, kakšne nespoznavne sile so v nas – dejal bi: stari strahovi, pogubljeni geniji.

Zdomstvo primerjam z našo zgodovino. Naloga zgodovine je v tem, da nam pokaže in odkrije „verum factum“, to česar ne vemo ali smo pozabili. A pustim to primerjavo in govorim rajši o zgodovini kot taki. Ta poizveduje po vzrokih dejanj v času, po njih nasledkih in smislu. Zgodovina odkriva „res gestae“, se pravi, človekova dejanja, ki so bila izvršena v preteklosti v neki globlji smiselnosti. Polemika nima mesta v taki zgodovini. Drži pa, da mora biti pristna historiografija zrela in pretehtana. Spomnim se npr. na podobnosti in razlike med zgodovino in literaturo: vsaka zase ustvarjata podobo časa in vsaka zase analizirata človekova dejanja in žitja – zgodovina je dokumentarno in objektivno smiselna, zgodovinska pripoved in esej pa subjektivno smiselna.

Nekaj dni zatem, ko je prišel iz stroja tisti apokrifni članek, mi je avtor pripovedoval, da je on hotel prav to: osebno meditativni poskus ob naši nacionalni usodnosti. Vendar pa pripomnim: ne pozabi, da obstaja tudi tretja podoba – ne znanstveno preverjeno in ne literarno občuteno, ampak periodistično podajanje dogodkov. To ni ne objektivno, ne subjektivno, ampak komentatorsko angažirano, politično obarvano... In še to: filozof Vico – letos mu je tristo let – našteva med napake historiografskega prikaza to, da hoče vsak narod in vsak posameznik, kadar govori o svoji preteklosti, prikazati to preteklost svetlejšo in veličastnejšo, kot je bila v resnici. So seveda tudi nasprotni primeri.

Kaj je hotel tisti glas? Iz nekkih zmečkanih papirjev, ki sem jih pozneje slučajno našel v tiskarni, povzemam: glas za mesec maj na tej ladji in v teh geografskih širinah naj bi govoril o slovenskem duhu, o njegovih verah in bojih, preizkušnjah in zgodovini, predvsem pa o tisti vihari, ki nas je zajela sredi poti in nas vrgla ob tla ter o vsem, kar se nam je zgodilo poslej – politična odvisnost od močnejših germanskih sosedov, vstop v zahodnoevropski kulturni krog, potreba po pisani besedi, ki se je pojavila, ko smo prišli v dotik s tistim krogom in s krščanstvom, pa tudi, da se je, kakor pri vseh evropskih narodih (razen pri Grkih in Rimljanih), pri nas začela literatura šele s krščanstvom (dr. Ivan Grafenauer, 1919). Se pravi, poročati o našem zgodovinskem slovenstvu in usodnosti, kot se nam kaže v tem mesecu.

TISTI VEČER, nekaj dni po čudnem dogodku, so se zbrali aktivisti zdomskega kulturnega društva – tu jih ne bom imenoval, pravzaprav so samo dva ali trije – ter po debati in pregledu vseh dostopnih dokumentov postavili tale aksiom: S pokristjanjenjem so Slovenci vstopili v kulturni in zgodovinski krog zahodnoevropskih narodov, ter iz tega in drugih zgodovinskih dejstev izvirajočo tezo: Slovenci bi bili fizično iztrebljeni, če bi ne bili sprejeli krščanstva ali če bi jim bilo to od zunanjih ali notranjih dejavnikov otežkočeno. O vsem drugem – o supozicijah in zgodovinsko neutemeljenih mnenjih – ne govorimo. To je definicija posadke te ladje ob priliki tisočdvestoletnice na-

sih prednikov „zdomcev“. Pripomniti pa je treba, da so naši stroji stari in da jim manjka nadomestnih delov – ampak to se godi tudi pri drugih posadkah na sosednjih ladjah.

Bodi kakorkoli – nisem šel več v tiskarsko tehniko in tudi

z nikomer nisem več govoril o tem, kaj se je zgodilo. Sedel sem in mislil na popotne stvari. Megle so se trgale po nebu, kjer ni bilo niti najmanjšega znamenja sonca. Silno morje je zibalo ladjo in močan veter nas je gnal v neznanse južne širine.

v objavo smo prejeli poslanica narodnega odbora za slovenijo

Narodni odbor za Slovenijo ob petindvajsetletnici Majniške deklaracije, ob sedemindvajsetletnici, odkar je prvi slovenski parlament oklical slovensko narodno državo kot enakopravno edinicno zvezne Jugoslavije, in v sedemindvajsetem letu naše politične emigracije ponovno poudarja, da je bil in bo naš skupni cilj vzpostavitev svobodne demokratične vladavine, ki naj nadomesti sedanjo diktaturo Komunistične stranke Jugoslavije.

Ko vztrajno spremljamo razvoj in dogodke v Jugoslaviji, odobravamo in podpiramo prizadevanja narodov in republik za pravičnejše medsebojne odnose na temelju popolne enakopravnosti. Obsojamo ravnanje vladajoče stranke, ki z nasiljem in centralizmom taka prizadevanja preprečuje in s tem povzroča pogubne ekstremizme in sovraštvo med narodi.

Temelj mirnega sožitja narodov Jugoslavije bo postavljen le tedaj, če bo imela vsaka narodna republika neokrnjene vse pravice svobodnega odločanja o svoji usodi na političnem, gospodarskem, verskem in kulturnem področju, razen tistih, katerim bi se zavoljo pravično urejene skupnosti prostovoljno in začasno odrekla.

Slovenski narod je po svobodni odločitvi stopil v državno skupnost s Hrvati in Srbi ter drugimi južnoslovanskimi narodi, ker je smatral to pot za najnaravnejšo in najvarnejšo. Kot suveren narod ima tudi danes in vedno pravico odločati o vstopu ali izstopu Republike Slovenije v vsako zvezo držav ter prizna to pravico vsem narodom, ki Jugoslavijo sestavljajo.

Prepričani smo, da je danes v interesu ne le slovenskega, ampak tudi drugih narodov in republik Jugoslavije ter da je za ohranitev miru na tem delu Evrope nujno potrebno, da si ohranijo sožitje v skupnosti.

Šele v svobodi in v duhu pomirjenosti bodo narodi in republike mogli s polno odgovornostjo odločati o obstoju skupnosti ali o ustanovitvi samostojnih narodnih držav.

Obsojamo nasilno razbijanje Jugoslavije, ki postavlja v nevarnost sedanje mednarodno priznane državne meje; prav tako obsojamo pozivanje na intervencijo Sovjetske zveze.

Poudarjamo, da slovenski narod gleda z zaupanjem v napore za oblikovanje in izgradnjo združene Evrope, v kateri hoče imeti naravno in enakopravno mesto. V evropskem okviru vidi tudi nove možnosti za ostvaritev svoje boljše bodočnosti.

Diktatura manjšinske Komunistične stranke v Jugoslaviji, ki brani le svoje interese in se bori predvsem za obstanek na oblasti, razvoj dogodkov v Jugoslaviji, nevarnost za nas neugodnih dogovorov med velesilami, so dejstva, ki nas kot narod neusmiljeno postavljajo pred negotovost in nevarnost tem bolj, ker je Republika Slovenija po zemljepisni legi najbolj izpostavljen del Jugoslavije in se čez njo križajo zanjo nevarni interesi sosedov in velesil.

V skrbi za bodočnost domovine Narodni odbor za Slovenijo pošilja Slovincem doma, v zamejstvu in v svetu tole

poslanico:

Slovenski narod se bliža novi zgodovinski prelomnici, ki jo bo preživel le, če bo znal pravočasno zediniti vse svoje sile za obstoj.

Toda kljub kritičnim trenutkom je narod razdvojen, brez vidne iniciative, kakor da pasivno čaka dogodkov.

Vendar vemo, da je narod živ in so vsi njegovi živi deli nujno med seboj povezani po skupni ljubezni do rodu, po krvi in tradiciji, kulturi in klicu bodočnosti! Čas je, da se pokažejo znaki slovenskega življenja povsod, doma in v svetu – kajti predmet naše skupne ljubezni – Slovenija – je v nevarnosti.

Ne državna oblika, ne družbena ureditev nista važnejši od naroda samega, saj sta le sredstvi za lažje sožitje v narodni skupnosti. Kadar gre za ohranitev naroda, mora vse drugo stopiti v ozadje. Žrtvovati je treba osebne ali skupinske interese, če zahteva to narodov obstoj.

So pa vrednote, katerim se odpovedati ne moremo in ne smemo. Ne moremo se odpovedati dolžnosti, ki jo imamo do zgodovinske resnice in ideala človeške svobode. Prepričani smo, da naroda ni mogoče reševati z lažjo in nasiljem; kajti nič stalnega in plemenitega ne more zrasti tam, kjer se trguje z resnico in svobodo.

Da bo mogoče zbrati vse sile slovenstva za odpor proti nevarnostim, ki nas čakajo, in združiti vse, ki verujemo, da smo Slovenci kot narod poklicani k življenju,

HOČEMO,

da se slovenski narod znotraj in zunaj meja Republike Slovenije reši pred duhovnim, političnim, gospodarskim in kulturnim propadom;

da slovenski človek raste v svobodi in politični enakopravnosti z vsemi narodi sveta;

da je Slovenec, kjer koli na svetu, priznan za enakovrednega člana svojega naroda, ne glede na stan, vero ali politično prepričanje, s pravico in dolžnostjo do demokratičnega soodločanja o slovenski usodi;

da bo slovenski narod povezan svobodno, v razumevanju in slogi in ne pod silo diktature;

da je matična domovina Republika Slovenija res skrbna mati trpečih zamejskih bratov v boju za narodni obstanek in da jim daje moralno in materialno oporo brez ozira na njihovo svetovno nazorno gledanje, ne pa da jih ponižuje na stopnjo sredstva za širjenje komunistične ideologije;

da postanejo doba okupacije, odpor proti okupatorju, revolucije in protirevolucije, objektivno prikazan del slovenske zgodovine in ne več le propagandno geslo komunistične partije, in

da se vrne vsem žrtvam revolucije dolžna čast.

Za dosego teh ciljev zastavljamo vse svoje sile.

V tej kritični uri kličemo Slovincem v Domovini in v Svetu: Storimo vse, da nas najde čas preizkušnje čuječe, da bomo v slogi in medsebojnem razumevanju mogli pokazati svojemu in tujemu rodu, da smo Slovenci vredni živeti kot svoboden narod in da to od zbora narodov tudi zahtevamo.

Tisti, ki dejansko imajo nad slovenskim narodom v domovini neomejeno oblast, katero so si sami vzeli s silo pred več kot četrto stoletja, naj vedo, da jim absolutna oblast nalaga tudi absolutno odgovornost za usodo in obstoj naroda!

V imenu padlih, ki so umirali z idejo svobodne domovine v srcu, jih rotimo in opozarjamo: Odgovorni ste za usodo Slovenije pred tisoč štiristoletno zgodovino, pred narodom in lastno vestjo.

Če pa zaradi koristi manjšinske komunistične stranke ne morete ali nočete reševati slovenskega naroda, ne bodite ovira večini rojakov v domovini, ki to hočejo!

V času, ko je znova ogrožena svoboda slovenstva, ne iščemo maščevanja, marveč prosimo za razsvetljenje vseh, ki morejo slovenskemu narodu najti pot v mir, svobodo in rast. Prepričani smo, da zahteva ta pot hitrih in globokih odločitev, storjenih v ljubezni in spoštovanju do Resnice in do Človeka, ki sta osnova in namen vsake družbe in naroda.

V maju 1972.

Gornjo poslanico so podpisali: MILOŠ STARE, dr. LUDVIK PUŠ, dr. FRANJO MACJUŠ, inž. LADISLAV BEVC, RUDOLF SMERSU, dr. TINE DEBELJAK, JOŽE MELAHER, FELIKS URANKAR, OTMAR MAUSER, FRANJO SEKOLEC in dr. PETER URBANČ – v Argentini, Združenih državah Amerike, v Kanadi in v Angliji.

peter jacinti, pozdrav!

JACINTA: O Peter...

Obljubil si Jacinti paradiž –
pokaži zdaj, odpri ji paradiž!

PETER. Odpriva torej duri nastezaj...

Fiat! Po tvoji volji se ravnajta
nebo in zemlja! –

IVAN CANKAR, Pohujšanje, 2, 1

ODPIRAM ti paradiž, jasna Jacinta. Če je to res paradiž. Ne vem. Presodi sama in povej. Razmisli in izgovori. Zapišem, kar gledam. Povem, kar slišim. Paradiž. Morda izgubljeni paradiž? „Sled sence zarje un'stranske glorie...“ Prav zares nevsakdanji svet. Moj. Sosedov. Prijatelj. Tujcev. Nas vseh. Med nami. Ob nas. V nas. Zvečine ga ne vidimo. Ali pa nočemo videti. Ali pa ga vidimo in gremo mimo, kot da ga ni.

Tvoj paradiž, Jacinta. Svet lepote. Svet nenehnega ustvarjanja. Svet domišljije. Svet barve. Muzike. Podobe. Kamnatega in bakrenega lika. Svet oblikovanega prostora. Svet stolpa in loka. Svet kretnje. Besede. Plesa. Svet luči. Svet čarovitosti zapisane besede. Misli. Kresanja duha in duhov. Svet spoznav in zaznav. Tvoj in moj svet, Jacinta.

PADEL SEM na to peščeno obal. Sam sebi se zdim riba, vržena na prod, ki ne more živeti, umreti tudi ne. Od daleč zrem v ta čudežni paradiž. Po ljubezni, ki me veže nate, mi je dano, da se zdaj, zdaj zazrem vanj in zaživim trenutek sreče. Jacinta – sanje. Resnica?

Tudi. Čutim jo in živim to umišljeno resničnost. Zato ti pišem. Zato ta moja jecljava beseda. Neubrana. Dokaj trda in negodna. A kako naj jo zadržim?

Hodim po obali. Gledam morje, ki se razpenja kot na brezkončni firmament raztegnjen zastor. Sonce je visoko. Modrina me uspava. Valovi šušče v harmonično ubran orkestralni akord, kot bi pel Debussy. Na brezkončni zavesi se gibljejo podobe, pravljicične –

se spominjaš Fellinijeve Julije in duhov? tisti prizor na morskem bregu, ki pričara pol razbito galejo s prikaznično trojanskih brodolomcev...

ali Kobayashijeve pravljice Kwaidan, tiste baladne sage o koncu poslednje dinastije v krvavo ognjeni bitvi sredi po japonsko penečega se morja?...

pa vendar žive in zaresne. Gledam jih in živim z njimi. Pozabim na žejo. Na pripeko. Na lakot. Na goloto. Na tujo obal. Sploh na svet.

ODGRNIVA zastor, Jacinta!

BABILON na južnem morju. Pod Južnim križem. Tri Marije, tri španske jadrače v grbu. Zgoraj kos jasnega neba. Na nebu golob. Kot Duh božji, ali kaj. Santa María del Buen Ayre – Pri zlahntnih sapicah šmarje... (no ja, poet nisem, ne zameri; in po naše se ta vzdevek nekam trdo sliši...)

Včasih se sam sebi zdim ne Peter Kobar, potepuh in nebodigatreba, temveč Peer Gynt. Tisti iz Legende o Petru. Res, to je bilo za sklep lanske sezone, pa je vredno zapisati. Najbolj teaterski teater, kar smo jih gledali v teh časih. Na domišljijo človeka vesoljskega veka ubran starodavni mit. Ibsen. Ves. Ničesar mu niso odvzeli, ničesar dodali. Pa vendar: kako drugačen v tem prikazu. Kako blizu vsem. Agustín Fernandes. Zunaj Argentine to režiserjevo ime pove malo in nič. Morda v Franciji, v Evropi. Skupina Gledališče Buenos Aires je s to aktualizacijo Peer Gynta požela v Evropi prvo priznanje na mednarodnem spopadu. Mimo nas pa je šel v manj kot dvajsetih predstavah, brez vika, brez vsega. Plevel se bohoto, rože so potisnili k tlom.

Ali tisti Caballero por milagro – recimo mu po naše Po sreči vitez. Avtor sam zlahntni Lope de Vega. Režiser Jorge Petraglia. Kralj španskega zlatega veka postavljen v domišljijo gledalca našega časa. Mojstrsko doživetje mojstrskega dela.

Pa dogodek v Colónu, tej drugi največji operi na svetu.

Tudi svet je pisal, ne le Buenos Aires. Tristan in Izolda, skoraj že za sklep sezone. Predstava, ki je zmogla izvabiti solze nad monumentalnostjo zamisli, nad iskrenim oživetjem zlahntnega Wagnerjevega genija, nad scenično prikaznostjo, ki je posekala – tuja kritika je to zapisala! – beyreutske predstave. In če za krono vsega še gledaš in poslušáš Birgit Nilssonovo (ki menda daje slovo deskam) kot Izoldo, pa Jona Vickersa kot Tristana, medtem ko odlični Colónov orkester wagnerjansko zvesto vodi Horst Stein, scenično podoba pa mu dajeta Ernst Pöttgen in Roberto Oswald, je doživetje scela vse.

Skok nazaj, Jacinta. Lanska sezona v Colónu je vredna pisanja. Neznansko bogatejša od letošnje, ki je prava revščina, da ne rečem kaj več. Misli si ta lani!

Čajkovskijev Klešče za orehe. Koreograf in prvi plesalec Rudolf Nurejev. – Nova odrska predstavitev Gounodovega Fausta z Nikolajem Geddo v naslovni vlogi. Ponovitev Verdijevega Don Carlosa; za njim Saint-Saënsova Samson in Dalila s Thomasom Schippersom kot dirigentom, s Shirley Varretovo in Jamesom Kingom v naslovnih vlogah. Ponovitev Verdijevega monstruma Aide z Martino Arroyo, pa Donizettijeve Kapljice za ljubezen. Sveža novost je bilo oživetje skoraj pozabljene Bellinijeve opere Montegi in Kapuleti – Romea in Julijo sta pela Renzo Casellato in Renata Scotto, – ki jo je dirigiral Enrique Siveri, režirala pa Margareta Wallman. Vablljivo prikupna tudi nova scenična verzija Puccinijeve Lastovke, presenetljivo dognana pa znovna, a odrsko na novo upodobljena verzija Prokofjevega Ognjenega angela: tokrat je dirigiral Bruno Bartoletti, scenografiral Roberto Oswald, pela sta Felicia Wethers in Willima Wildermann. Krst v Južni Ameriki je na Colónovem odru doživel Händlov Kserkses, ki ga je dirigiral Karl Richter, v glavnih vlogah pa so peli Horst Laubenthal, Olivera Miljaković, Margareta Lilova in Franz Crass. Tristan in Izolda sta sezono kronala. Pridružila se jima je nova verzija Richarda Straussa Arabele, argentinskega skladatelja Athosa Palme opera Nazdah, pa krst Isaac Albénizove Pepite Jiménez. Za sklep pa Karla Orffa Triumfi: vsi trije – Carmina Burana, Catulli Carmina in Afroditi triumf – vse v odrski koreografsko-zborski uprizoritvi.

Ne izpisal bi se, če bi ti nízal vse, kar eno samo kulturno leto nudi temu Babilonu ob Južnem morju. Se spominjaš retrospektivne razstave surrealizma v Narodni galeriji? Pripravili so jo Francozi. Seveda ni bil Bauhaus predlanski! A brž za njim prav gotovo. Doživetje zase.

Ali pa razstava izvirne Dürerjeve grafike in lesoreza ob mojstrovi 400-letnici. Kakšna bogatija tistih čez 200 izvirnih podob! (Ko sem hodil med razstavljenjo Dürerjevo bogatijo, sem se domislil še obeh Slovencev, ki ju je bil tudi upodobil nürnbergski mojster. Toplo ti je, ko dihaš tisto baročno vzdušje po Muzeju za dekorativno umetnost.)

Prezrem koncerte Državne filharmonije, ki navkljub nekaterim odličnim inozemskim taktirkam, kot so Baudo, Blech, Geders in Tevah, še vedno trmasto vztraja v svoji že klasični stagnaciji. (Razumi prav: denarja ni – generali imajo malo ali nič orkestralnega posluha: njihova simfonija sta boben in trobenta...). A če se zmislim na obisk Concertgebouwa iz Amsterdama – dirigenta sta bila Bernard Haitik in Roberto Benzi, – pa Državnega orkestra iz Španije, Simfoničnega orkestra iz Utaha in za vrh vsega koncertov, kot so bili Bachov Matevžev pasijon, Haydnova Maša v d-molu in njegov Nelson; Händlov Mesija, ki ga je dirigiral Karl Richter, in če spet zaživim v solistične koncerte, ki so nam jo podarili pianisti Witold Malcuzyński, Nikita Magaloff, María Tipo, Luis Battle Ibáñez, Walter Klein, Pavel Badjura-škoda, Jerome Lowenthal, Erik Heidsieck; pa violinisti Ruggero Ricci, Samuel Ashgenasi in Uto Ughim; k tem pa dodam še zborovske nastope Dunajskih pevčkov, Južnonemškega Madrigalchor in frankfurtskega Bachovega zbora in orkestra – kaj je silovitejše, kot sta bila koncerta s Kantatama 47 in 216 pa krst manj znanega Janezovega pasijona! – in k temu še koncerti komornih godcev I Musici, kvartetov Pro Arte in Perrenni, pa komornega orkestra iz Versaillesa, sem zdaj, ko ti to pišem, nekaj kot srečen, da živim sredi vse te bogatije.

Misli si, zorna Jacinta, kaj vse nam je živeti, poslušati, gledati, sanjati. Kdo bi tožil! Kdo cemeril! Kdo se zapiral v plesen strtih, bolnih spominov, ki kot patološka travma duše premnože žive mrtvake med nami...!

Ikarus je padel z neba tisto pomladno nedeljo, ko sta Tristan in Izolda poslednjič pila ljubezni napoj. Z zlomljenimi kreljutmi je padel v morje. Z njim je potonilo devet belih galebov, ki so jadrili ob njem na poslednji balat – smrti v poljub. Tisto popoldne, ko je malo letalo navpič strmoglavilo tik po vzletu in v valove kalne la Plate zagrnilo deset najboljših Colónovih plešalcev: José Neglia in Norma Fontenla, pa osem njunih zvestih drugov, namenjenih na jug. Kakšno črno popoldne! Kakšna zla večera je pretrgala Ikaru visoki let, njemu, ki je leto prej iztrgal Zlato zvezdo najboljšega plesalca na pariškem nebu in odplaval z njo v naročje svoje Muzel Nekje od daleč čujem kot pogrebni zvon García Lorca: „A las cinco de la tarde – a las cinco de la tarde...“

ČE SE JE letošnji začetek sezone v Colónu postavil nekako v spomin na lansko tragedijo, je to le spoštovanje in priznanje vsega kulturnega sveta temu velikemu mojstru baleta, ki je bil José Neglia in njemu družna nimfa Norma Fontenla. Prav ko ti pišem, Jacinta, plešejo v Colónu v počaščenju lanske pomlad pokošenih plesalcev Margot Fonteyn in drugi mojstri Kraljevega baleta iz Londona; plesalci Ameiskega baletnega gledališča iz New Yorka, pa plesalci Mestne opere iz Dallasa. Odlomki iz slovitih klasičnih baletov Silfides, Don Quijote, Labodje jezero, Thaïs, Trnjulčica, Romeo in Julija...

COLON je letos pravzaprav dvignil zastor z opero argentinskega skladatelja Alberta Ginastere Bomarzo (pozneje kdaj ti bom kaj več napisal o tem; je vredno!), po romanu enakega imena argentinskega sodobnega dekadenta Mujica Láineza (čeprav skoraj tik pod vrhom južnoameriškega Parnasa je Láinez pero dvomljivega literarnega slovesa). Te opere krst bi moral biti že pred štirimi leti, malo za krstom v Washingtonu. Pa ga je bil takrat župan-polkovnik zabranil, češ da je opera obscena... No ja, župan že ve. Polkovnik pa še bolj... Politika. Pa neznansko otročja. Smešna. Letošnja premiera je pokazala, da je opera povprečno delo – veš da me je mnogo globlje zajel Ginasterov Don Rodrigo, prejšnja njegova opera! – ki ga je avditorij sprejel bolj iz spoštovanja do domačega avtorja, kot pa zavoljo resnične muzične in scenične vrednosti. Bolj je za-

nimala nova predstava Offenbachovih Hoffmannov pravljic. Pa je razočarala. Zares vredna pri vsem je bila le taktirka Švicarja Petra Maaga. Koreografral je naš rojak Boris Pilato. Povprečno. Uprizoritev Puccinijeve Tosce brž za Offenbachom je dvignila vihar, resničen škandal: režiser je odpovedal še pred premiero, ker mu Colón ni dal možnosti ustvariti, kar je želel... premiera je bila brez generalke... gala predstava manj kot začetna vaja... namesto ploska pa žvižgi in krohot, pandemonium... Baletni večer tujih mojstrov je reševal ponesrečeni začetek letošnje sezone, ki vsaj v Colónu ne obeta velikih stvaritev: en sam Mozart (Don Juan), pa nobenega Wagnerja...

Tudi znova predstavitev Wolf-Ferrarijeve po Goldoniju uglasene komedije I quattro rustighi – dirigiral je avtorjev nečak Manno Wolf-Ferrari – ni osvežila. Za spoznanje bolj smo zaživeli pred dnevi z novo scenično verzijo Donizetti-jeve Lucije Lammermoorske verjetno zato, ker nas je v koloraturnem prizoru svoje tragične blaznosti pretresla Beverly Sills. A taktirka domačega dirigenta J. E. Martini-ja je v mnogočem, z režiserjem Titom Capobiancom vred, kriva nebriljantnosti sicer briljantnega Donizettija. Škoda.

DRAMSKI in koncertni opus sta letos zajetnejša in bogatejša. O njiju drugič. Tudi o razstavah. Morda o knjigah. O filmih – mimogrede: Fellinijev Satirikón smo slednjič le videli; Rolf Thielejevo formalno neoporečno Siglindo tudi; Marijo Stuart, škotsko kraljico z Vanesso Redgrave in Glendo Jackson pa kot resnični igralski dvoboj dveh genialnih umetnic; pretresel me je najnovejši De Sica Il giardino dei Finzi Contini po romanu Giorgia Bassanija.

Dogodek, vreden svetovnega kulturnega anala, pa je krstna predstava Witolda Gombrowicza slovite drame Yvonne burgundska princesa v režiji Jorge Lavellija, v mestnem dramskem gledališču San Martín. Avtor, režiser in predstava pojdejo v posebno pismo. Ne bom mudil z njim.

ČUDEŽNA JACINTA!

Noč je pozna. Prva zora se naznanja jesensko mrakobna. A ob misli na vse lepo s teboj, četudi tako za cel ocean daleč od mene, se mi zdi življenje v tem argentinskem Babilonu – pomladno sonce.

Želela si si paradiz – odprl sem ti duri nastežaj.

PETER

Sveta Marija v Buenos Airesu, junija 1972.

kulturni večeri ki so bili

naš slovenski primer. Tehtne misli so dopolnili dr. Mirko Gogala, prof. Pavle Verbič, polkovnik Vuk Rupnik in drugi.

SPOMINU POKOJNEGA MARIJANA MAROLTA je bil ob polletnici njegove smrti posvečen letošnji 4. kulturni večer, v soboto, 1. julija 1972. Življenjske podatke in splošni oris osebnosti soustanovitelja in dolgoletnega tajnika Slovenske kulturne akcije, umetnostnega zgodovinarja, znanstvenika, pisatelja in gledališčnika je podal dr. Tine Debeljak. Igralec Janez Zorec je prebral pismo prof. Jožka Hutterja iz Celovca, Maroltovega sošolca iz gimnazijskih let, ki je zapisal nekaj spominov nanj. Kot literarni vložek je g. Joža Vombergar prebral poglavje iz Maroltove edinstvene in že davno razprodane povesti „Zori noč vesela“, potem pa spet Janez Zorec pismo, v katerem nepoznani bralec izraža svoja čustva in mnenja o tej ljudski povesti. Esezist France Papež jebral odlomek iz svojega eseja o Marijanu Maroltu kot umetnostnem zgodovinarju, ki bo v celoti objavljen v 3. zvezku letošnjega Meddobja.

V drugem delu je igralec Stanko Jerebič recitiral poglavje iz rokopisa literarno zasnovanega življenjepisa o slikarju Petkovšku, vrhniškem rojaku, s katerim se je Marolt kot umetnostni zgodovinar in pisatelj ukvarjal od vsega početka. Za sklep pestrega pietetnega večera je arh. Jure Vombergar projeciral nekatere diapozitive, posnete za Maroltovega življenja, ter posnetke gojencev in profesorjev na umetniški akademiji Slovenske kulturne akcije, katere pobudnik in soustanovitelj je pokojni Marijan Marolt bil.

Na pomembnem kulturnem večeru so bila razstavljena tudi Maroltova pisateljska dela, rokopisi, njegov portret in akvarelna podoba rož v vazi, delo tega umetnostnega zgodovinarja in velikega ljubitelja likovne umetnosti. Spominskega večera so se udeležili mnogi izbrani gostje, ki so se tako oddolžili spominu tega našega velikega zdomca.

SOMOODLOČBA NARODOV IN NARODNOSTNO NAČELO je bilo predmet 3. kulturnega večera, v soboto, 17. junija 1972, ob osmih. Večer je pripravil filozofski osek, predaval pa je dr. Alojzij Kukovica DJ. Predavatelj je o predmetu razmišljal predvsem iz teoretično etičnega gledišča; opozoril je, da je gornje načelo sad liberalizma in njegovih težaj po suverenosti ljudstva, se pravi, po politično osveščenem in svobodnem človeku. Načelo so začeli razglasati predvsem v francoski revoluciji in od tedaj niso nehali govoriti o njem v političnem življenju. Organizacija združenih narodov ga je prevzela v svojo ustanovno listino, njegovo praktično uveljavljanje pa zadeva na resne težave.

Pravica do samoodločbe je ena osnovnih pravic človeka in človeške družbe, vendar pa ima svoje meje. Ne more biti absolutna, kajti ne posameznik, ne določena družba ali narod niso absolutno neodvisna bitja, osebne in narodnostne pravice zadevajo ob meje obče blaginje, političnega reda urejene države. Zato bi vsako nasilno rušenje relativno idealne državne in politične tvorbe nasprotovalo naravne pravu in bi bilo etično nedovoljeno. Vsekakor je načelo o samoodločbi narodov in tudi narodnostno načelo zelo o komplicirano in vprašljivo. V prid višjih dobrin se morajo skupine, ljudstva in narodi dostikrat odpovedati svoji individualni pravici. Predavatelj je v konkretni obdelavi vprašanja navedel primer za narodnostno skupino v državi, ki ima sicer zgodovinsko in kulturno pravico, da stremi po samostojnosti in odločbi, vendar pa ne sme iti tako daleč, da bi z ocepitvijo povzročila veliko škodo odcepljeni ali novoustanovljeni državi. Tak primer je bil, ko se je pokrajina Katanga hotela odcepiti od bivšega belgijskega Konga, a bi brez nje Kongo praktično gospodarsko omagal.

Predavanje je bilo dobro obiskano; razgovor, ki je sledil predavateljevim razmišljanjem, je bil živahen in osvetljuje

UNA CARTA anónima crítica al liderazgo del Kremlin por vivir opíparamente y pide a los rusos que luchen por más derechos políticos y mejores niveles de vida.

La carta, pobremente mimeografiada, apareció en más de mil buzones de familias en estas semanas, según personas que la recibieron y la entregaron a periodistas occidentales.

Nadie ha sido detenido hasta ahora, a pesar de la intensa búsqueda de la policía secreta de los miembros del "Comité de ciudadanos", que la suscribe y según fuentes disidentes, está compuesto por técnicos e ingenieros, molestos por el control político y el sistema de vida de la Unión Soviética.

La carta, que también acusa a los líderes a malgastar dinero en ayuda de Cuba, Vietnam, Egipto, Siria y otros países, comienza diciendo:

"Estimados ciudadanos: la clase trabajadora de los países occidentales ha alcanzado altos niveles de vida y amplias libertades políti-

cas por medio de la lucha, principalmente a través de la huelga y la manifestación.

"La Unión Soviética es el segundo país más desarrollado del mundo, pero en cuanto a los niveles de vida el obrero soviético es el 26°. Un trabajador nuestro compra con su salario casi 12 veces menos que los trabajadores de los Estados Unidos, Gran Bretaña o Alemania occidental, quienes tienen mejores departamentos, más automóviles y mayores beneficios adicionales en sus convenios de trabajo.

"Estimados ciudadanos: luchen por sus derechos y por mejores condiciones de vida, pues sin disputa seremos cada vez más esclavos del liderazgo del partido Comunista. Pasen esta carta a cuantas personas puedan", concluye.

"La Prensa", Buenos Aires, 21 de junio de 1972.

kulturni večeri ki bodo

(7. kulturni večer, v soboto, 19. avgusta 1972)

Predavanju-eseju o Problematiki naše politične emigracije v luči cerkvenega nauka, ki je bilo uvodni kulturni večer lanske sezone v Buenos Airesu in je v celoti natisnjeno v 2. zvezku letošnjega Meddobja, je sledil razgovor o predmetu ob okrogli mizi. Pri razgovoru je sodelovalo enajst rojakov, ki so predstavljali različna družbena okolja in življenjske dobe: dr. Vinko Brumen, Jože Dobovšek ml, Pavel Fajdiga, Avgust Horvat, dr. Jože Krivec, Miha Stariha, duhovnik Jože Škerbec, prof. Pavle Verbič, prof. Tiné Vivod, ga. Marjana Batageljeva in gdč Marija Zorc. Njihovemu sodelovanju gre dobršna hvala za izreden uspeh večera. Ves razgovor je v celoti objavila tudi Svobodna Slovenija 8. junija 1971.

Posamezni nastopi sogovorcev okrog okrogle mize so bili po predhodnem dogovoru kratki, a temeljito pripravljene; nedvomno govorjeni z iskreno željo koristiti skupnosti. Zato so prav gotovo vredni vse naše pozornosti in upoštevanja. To je tudi razlog, da jim bomo v letošnji sezoni posvetili

skozi prizmo okrogle mize

naš 7. kulturni večer v soboto, 19. avgusta 1972, ob osmih, v gornji dvorani Slovenske hiše. Večer, kot lanskega, pripravlja teološki odsek Kulturne akcije.

Za uvod bo poseben referat skušal zajeti glavne misli vsakega lanskega govornika okrog okrogle mize; skušali bomo ta razmišljanja kritično oceniti. Pred poslušalcem bo zaživila naša problematika v pestrosti in življenjski resničnosti, saj je bila lanska „okrogla miza“ kot prizma, ki sončni žarek pokaže v njegovi mavrični barvitosti. Čepprav bomo lahko ugotovili, da vse lanske trditve okrog okrogle mize niso enako utemeljevane in utemeljene, so vendar vse zelo važne, ker izražajo mišljenje pomembnega dela naše zdomske skupnosti. To pa nam bo v pomoč, da bomo bolj spoznali svojo zdomsko problematiko in ji laže in bolj učinkovito iskali skupne rešitve.

Po predavanju bo pogovor, v katerega bo lahko posegel vsak udeleženec večera. A člani lanske okrogle mize bodo kot neposredno prizadeti lahko prvo posegli v razgovor.

m. g.

VSEBINA

pesmi

france papež, (argentina), no te he escrito antes
vladimir kos, (japonska), ob needinosti brezdomcev
pablo neruda - fr. papež, machu picchu

proza

lev detela, (avstrija), profesorska trilogija

eseji

vinko brumen, (argentina), širokosrčnost - krepost
za naš čas

franček žebot, (združene države), prešeren in
slomšek - celovski razgovori in sklepi

lev detela, pesnik ljubezni in smrti. In še nečesa...
študija o vladimiru kosu slovenskem pesniku na japonskem

kritike in presoje

france papež, igra duha in poezije - ob pesniški
zbirki vladimira truhlarja „v dnevih šumi ocean“

likovniki

france gorše - v svetu in doma: biografski oris

umetnostna priloga: kipar france gorše ob 75-letnici

IZŠEL JE 2. ZVEZEK
XII. LETNIKA

revije

meddobje

uredil in opremil
FRANCE PAPEŽ

letna naročnina 80 novih pesov
4 dolarje

posamezen zvezek 25 novih pesov
3 dolarje

GLAS-je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urednik Nikolaj Jeločnik, sourednika France Papež in Ladislav Lenček. Za podpisane članke odgovarja avtor. - Tiska Editorial Baraga SRL., Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovena), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

CORREO ARGENTINO Suc. 6 y 7 (B)	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 953701